

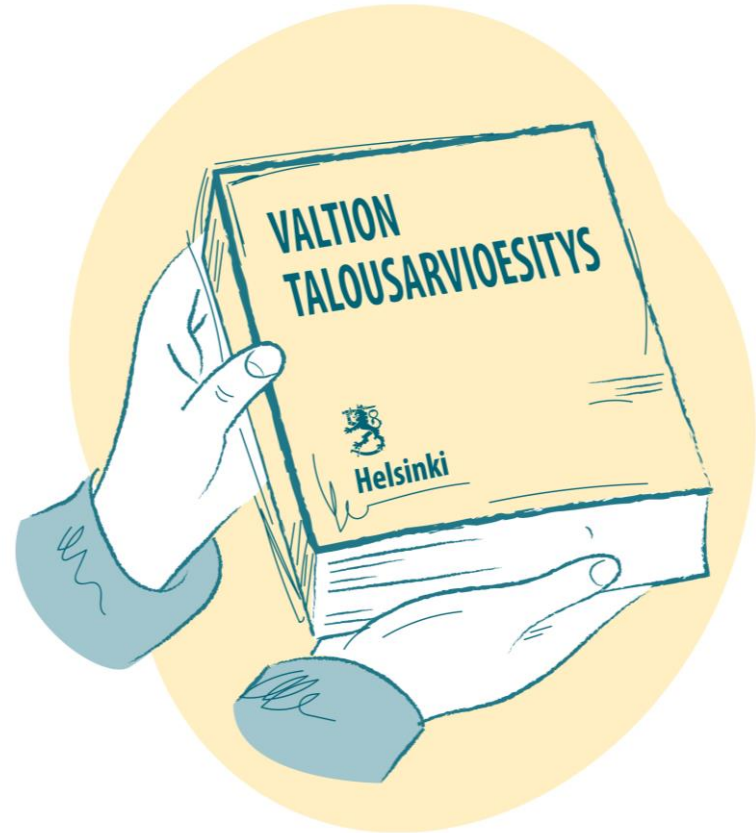
VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Talousarvioesitys 2024 ja julkisen talouden suunnitelma 2024-2027 YM:n pääluokka

ARMI LIINAMAA, BUDJETTINEUVOS
YMPÄRISTÖVALIOKUNTA 10.10.2023

Esityksen sisältö

- Julkisen talouden suunnitelma ja valtiontalouden kehysjärjestelmä
- Budjetin rakenne
- Vihreää siirtymää edistävät määrärahat
- Lyhyesti asuntomarkkinoiden tilanne
- (Liiteaineisto tiedoksi)

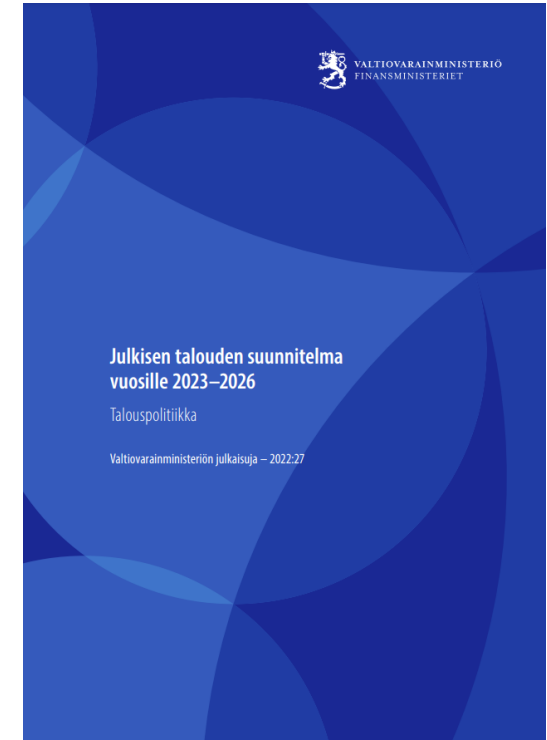
Julkisen talouden suunnitelma, JTS

Mikä?

- Koko julkisen talouden kattava hallituksen suunnitelma, joka laaditaan vaalikauden ajaksi.
- Sisältää päätöksen valtiontalouden kehyksistä, eli valtion menojen ylärajasta.
- Suunnitelma ja siihen sisältyvä kehyspäättös tarkistetaan joka kevät. Hallitus neuvottelee ja päättää JTS:stä keväisin kehysriihessä.
- Valtion budjettia aletaan laatia JTS:n pohjalta, kun se on saatu valmiiksi.

Miksi?

- Suunnitelman tarkoituksena on tukea julkista taloutta koskevaa päätöksentekoa sekä julkisen taloudelle asetettujen tavoitteiden noudattamista.
- Sisältää hallituksen keskeiset vero-, meno- ja rakennepoliittiset toimenpiteet.
- Suunnitelmaa alettiin tehdä vuonna 2014 ja ensimmäinen suunnitelma oli vuosille 2015–2018. Taustalla vaikuttivat EU:n talouspolitiikan koordinaatioon vuosina 2011–2012 laaditut uudistukset.

Finanssipolitiikka = hallituksen toimia, joilla ohjataan julkisia menoja ja niiden rahoitusta. Suomessa finanssipolitiikkaa johtaa valtioneuvosto.

Valtiontalouden kehysjärjestelmä

- **Mikä?**

- Kehysjärjestelmä on 1990-luvun alussa käyttöön otettu talouspolitiikan väline, jonka avulla hallitukset asettavat hallituskauden ajaksi katon valtion menoille.
- Nykymuotoinen järjestelmä otettiin käyttöön vaalikaudella 2003–2007.
- Järjestelmä perustuu poliittiseen sitoutumiseen, ei lakiin.

- **Kehykset asetetaan, jotta**

- voidaan taata kokonaistaloudellisesta näkökulmasta perusteltu menolinja
- sitoudutaan vahvemmin pidemmän ajan finanssipolitiikkaan
- vältetään myötäsyklistä menopolitiikkaa
- verovarojen käyttö olisi mahdollisimman tehokasta ja tarkoituksenmukaista
- finanssipolitiikka olisi läpinäkyvää ja ennustettavaa
- osoitetaan kansainvälisille rahoitusinstituutioille, että maan julkisen talouden hoitaminen on kestäväällä pohjalla.

Valtion asuntorahaston
avustukset kuuluvat
kehysten piiriin
kehyskaudella 2024-
2027

Valtion talousarvioesitys vuodelle 2024

- Budjettitalouden tulot
 - 76,3 mrd. euroa
- Budjettitalouden menot
 - 87,9 mrd. euroa
- Budjettitalouden tasapaino
 - -11,5 mrd. euroa

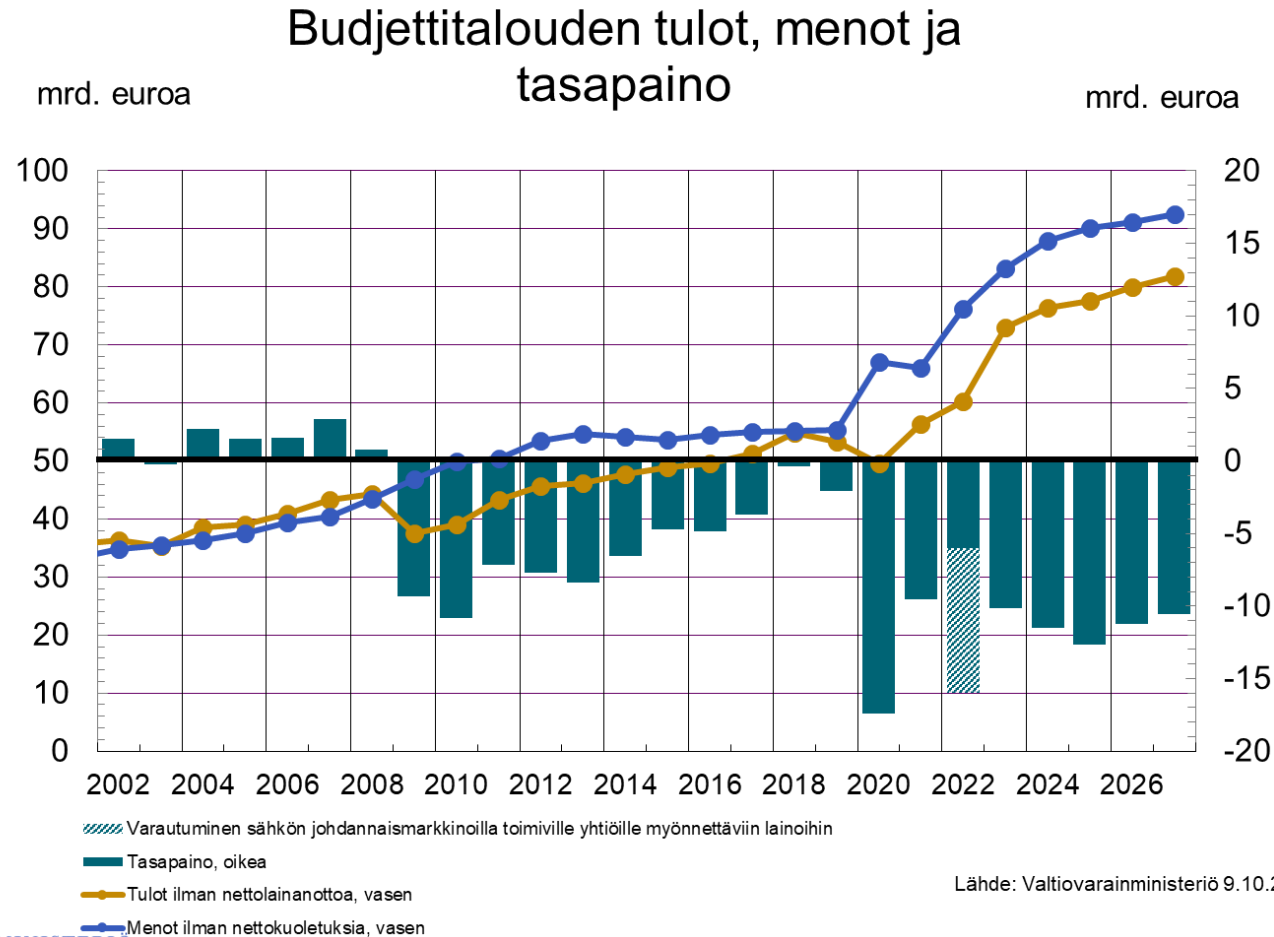
Valtion velka

v. 2024 lopussa: 163 mrd. euroa, 56 % / BKT

v. 2027 lopussa: 198 mrd. euroa, 60 % / BKT

Alijäämäluvut ovat synkkiä, mutta kaikki hallituksen toimien vaikutukset eivät ole vielä näkyvissä

Lähde: Valtiovarainministeriö 9.10.2023

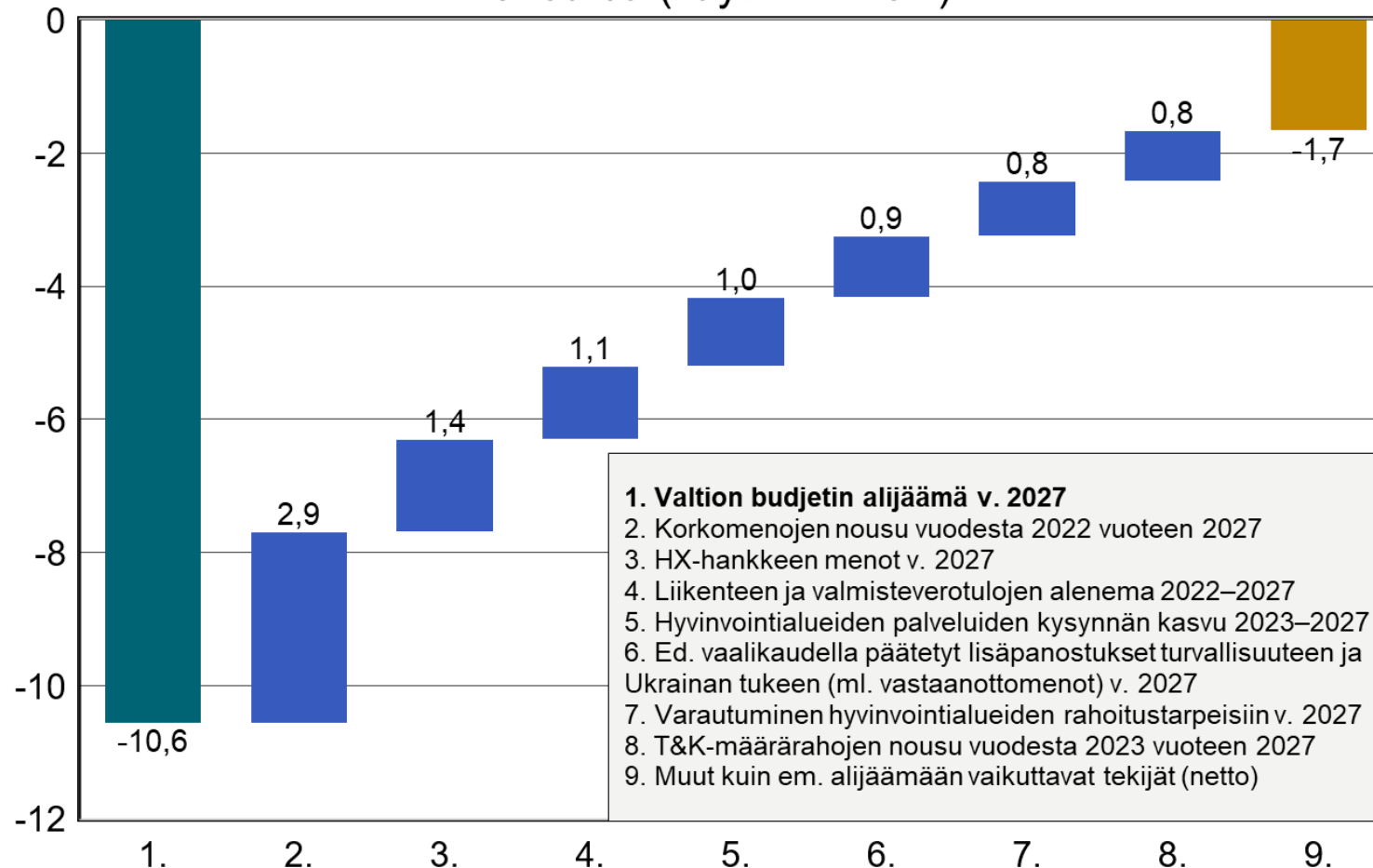
Tasapaino:

2020 (TP): -17,4 mrd. euroa
2021 (TP): -9,6 mrd. euroa
2022 (TP): -6,0 mrd. euroa
2023 (LTAE2): -10,2 mrd. euroa
2024 (TAE): -11,5 mrd. euroa
2025 (kehys): -12,7 mrd. euroa
2026 (kehys): -11,3 mrd. euroa
2027 (kehys): -10,6 mrd. euroa

Budjetin alijäämää lisäävät monet rakenteelliset tekijät, mutta myös osin määräaikaaiset päätösperäiset toimet

Eräiden tekijöiden vaikutus budjetin alijäämään v. 2027

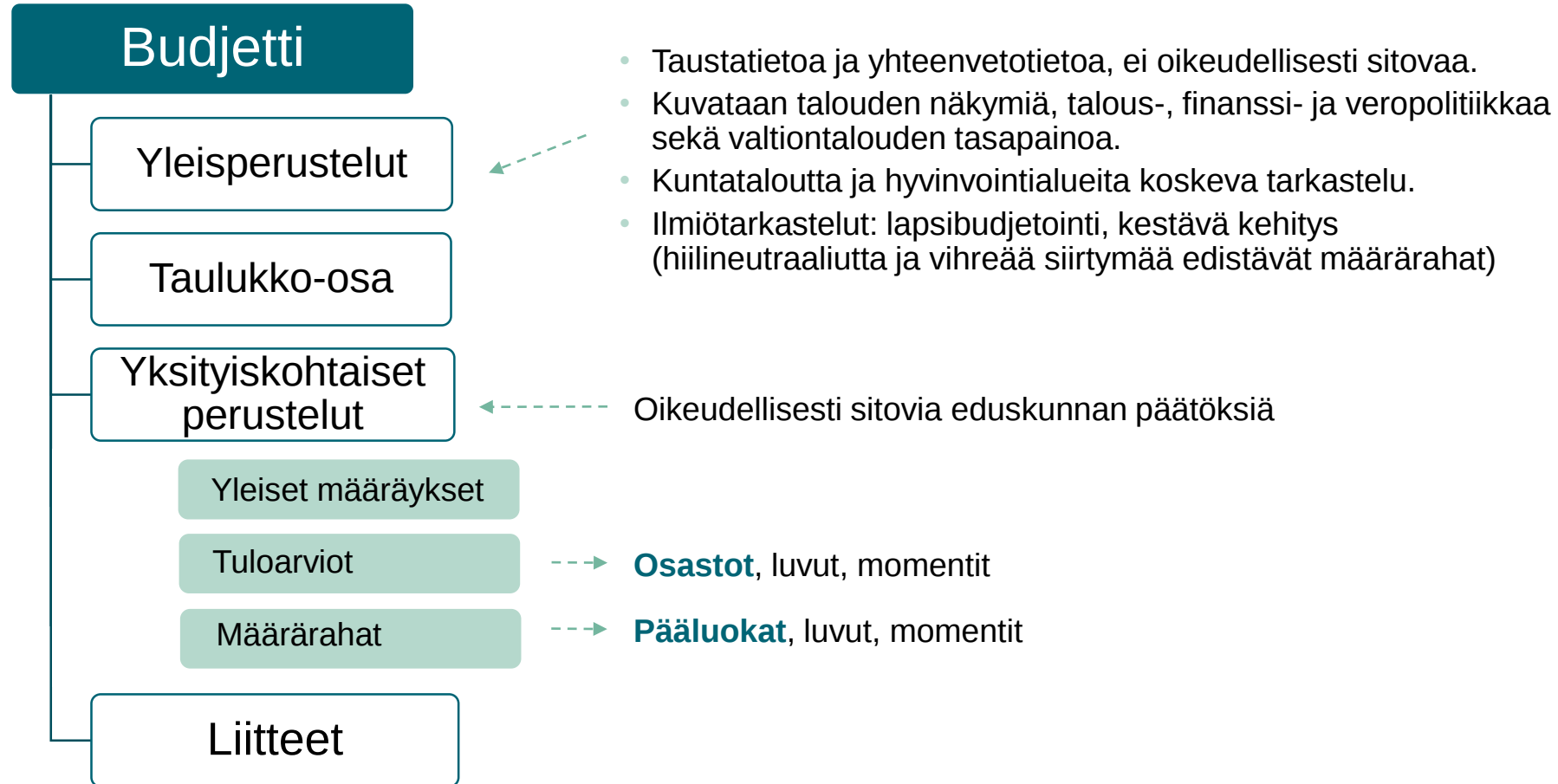
mrd. euroa (käyvin hinnoin)

Huomioita lukujen vertailusta

- Luvut näyttävät erilaisilta riippuen vertailuvuodesta
 - Hallitusohjelman lisäykset ja säästöt tehty vertailuna kevään 2023 julkisen talouden suunnitelmaan (ns. tekninen kehys)
 - Talousarvioesitys 2024 on tehty vertailuna v. 2023 varsinaiseen talousarvioon (ilman lisätalousarvioita)
 - Vuoden 2023 taso on monin osin korkeampi kuin 2024 (myös kevään teknisessä kehyksessä)
 - Siten sama luku voi olla lisäys HO:ssa mutta näkyä vähennyksenä TAE 2024
- Määrärahan vähenemiseen on erilaisia syitä:
 - Määräaikaiseksi tarkoitettujen lisäysten päättyminen (joiden osalta HO ei sisällä muutoksia)
 - Hallitusohjelman säästöt

Budjetin sisältö

Ks. myös budjetti.vm.fi

Määrärahalajit (PL 85.1 §, talousarviolain 7 §)

- **Kiinteä määräraha**

- Yksivuotinen, ei saa siirtää, ei saa ylittää
- Määrärahan perustyyppi, mutta käytännössä harvinaisin

=> YM:n pääluokassa tällä hetkellä ei yhtään

- **Siirtomääräraha**

- Monivuotinen: voimassa 1+1 tai 1+2 tai 1+4 vuotta (investoinneissa) (talousarviolain 7 §:n 3 momentti), saa siirtää.
- Antaa joustavuutta maksatusten suhteen
- Suhde vuotuisuusperiaatteeseen?
- Ei saa ylittää

=> YM:n pääluokan toimintamenot 2-vuotisia ja muut menot (pl. ALV-momentti) 3-vuotisia siirtomäärärahoja

- **Arviomääräraha**

- Yksivuotinen, ei saa siirtää
- Yleensä liittyy lakisääteisiin tai siihen verrattaviin menoihin
- Saa ylittää, jos ylitykseen annetaan lupa
 - Ylitysluvan antaa ao. ministeriö (TaA 17.1 §)
 - Lupapyyntö tehtävä marraskuun loppuun mennessä, kuitenkin viimeistään hyvissä ajoin ennen (valtion) tilinpäätöksen valmistumista (TaA 17.2 §).
 - Ylityslupa-asia käsitellään ennen ministeriön luvan antamista VN:n raha-asiainvaliokunnassa (TaA 17.3 §).
 - Jos ylitys yhdessä mahdollisten aiempien ylitysten kanssa on kuitenkin enintään 20 % määrarahasta ja enintään 1 m€, tämän sijasta voidaan pyytää VM:n lausunto (TaA 17.3 §).

=> YM:llä vain arvonnisäveromenot

Esimerkki: mom. 35.20.64

Avustukset rakennusperinnön hoitoon (siirtomääräraha 3v)

P
ä
ä
t
ö
s
o
s
a

- Momentille myönnetään 1 700 000 euroa.
- Määrärahaa saa käyttää:
 - 1) avustuksiin yksityisille omistajille, kunnille, kuntayhtymille ja rakennusperinnön hoitoa edistävälle yhteisöille kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden ja niiden välittömän ympäristön kunnossapitoon, suojeluun ja parantamiseen
 - 2) rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain [\(498/2010\)](#) 13 §:n nojalla suoritettaviin korvauksiin ja suojelun toteuttamisesta valtiolle aiheutuviin menoihin
 - 3) maankäyttö- ja rakennuslain [\(132/1999\)](#) 57 §:n 3 momentin mukaisiin avustuksiin kunnille
 - 4) viranomaisen rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain [\(498/2010\)](#) 17 §:n nojalla teettämien välttämättömien kunnostus- ja ennalleen saattamistöiden kustannuksiin.
- Avustusta rakennusperinnön hoitoon saa myöntää enintään 50 % toimenpiteiden kustannuksista.

S
e
l
v
i
t
y
s
o
s
a

- *Selvitysosa:* Määrärahaa käytetään pääasiassa yksityisten omistajien sekä rakennusperinnön hoitoa omistajan tai haltijana edistävien yhteisöjen avustamiseen arvokkaan rakennusperinnön säilymisen turvaamiseksi suojeluarvojen mukaisella tavalla.

Eduskunta päättää momentin päätösosasta,
selvitysosa antaa lisätietoa päätöksenteolle.

Esimerkki: mom. 35.10.20 Ympäristövahinkojen ehkäiseminen ja jälkihoito (siirtomääräraha 3v), päätösosa

Momentille myönnetään 2 260 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) ympäristövahinkojen ehkäisemisestä, rajoittamisesta ja torjunnan järjestämisestä, näihin toimiin välittömästi liittyvistä tutkimuksista ja selvityksistä sekä avustusten takaisinperinnästä johtuvista oikeudenkäynneistä ja konkurssimenettelyistä aiheutuviin menoihin
- 2) menoihin, jotka aiheutuvat toimivaltaiselle viranomaiselle siitä, että laittomasti tehtyjen kansainvälisten jätesierrojen jätteen palautetaan tai käsitellään asianmukaisesti, eikä kaikkia kustannuksia saada heti perityksi aiheuttajalta
- 3) menoihin, jotka liittyvät ympäristövahingon seurauksena likaantuneiden eläinten hoitamiseen varautumiseen öljy- ja kemikaalionnettomuuksien yhteydessä
- 4) menoihin, jotka aiheutuvat ympäristövahingon vaaraa aiheuttavien hylkyjen seurannasta, saneerauksien valmistelusta ja saneerauksesta
- 5) enintään kolmea henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkaamiseen.

35 = pääluokka: YM

10 = luku: ympäristön- ja luonnonsuojelu

20 = menolaji: kulutusmeno

Määrärahatyyppi: 3-vuotinen siirtomääräraha,
jota ei saa ylittää

Esimerkki: mom. 35.10.52, määrärahan mitoitustaulukko selvitysosan lopussa

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)	
Helmi-ohjelman toimeenpanon vahvistaminen (= hallituksen päättämä lisäys, joka ei sisälly hallitusohjelmaan (puuttuu merkintä (HO 2023))	4 000
Helmi-ohjelman toteuttaminen (siirto momentille 35.10.21) (= kertaluonteisen siirron palautus)	-3 000
Kansallispuistot ja luontokohteet (= eduskunnan lisäyksen poisto)	-1 750
Luonnonsuojelualueiden ja kansallispuistojen kehittäminen ja kunnostaminen (= eduskunnan lisäyksen poisto)	-2 000
Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien ARVO -hanke (v. 2023 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20) (=kertaluonteisen siirron palautus)	-899
Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien ARVO -hanke (v. 2024 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20) (= siirto VM:n momentilta)	1 885
Sanginjoen luonnonsuojelualueen haltuunotto ja kehittäminen (= kertaluonteisen lisäyksen poisto)	-1 900
Palkkausten tarkistukset	1 027
Yhteensä	-2 637

Mitä valtuudella tarkoitetaan?

- Perustuslain 3.1 §:n mukaan eduskunta päättää valtiontaloudesta.
- Valtion sitominen menoon edellyttää eduskunnan suostumusta.
(Samoin valtion sitominen takaukseen tai takuuseen, PL 82.2. §)
- Eduskunta antaa suostumuksensa menoon sitoutumiseen
 - määrärahana tai
 - valtuutena

Perustuslain (731/1999) 85 §:n 3 momentti: *”Talousarviossa voidaan antaa määrältään ja käyttötarkoitukseltaan rajoitettu valtuus sitoutua varainhoitovuonna menoihin, joita varten tarvittavat määrärahat otetaan seuraavien varainhoitovuosien talousarvioihin.”*

- Valtuus annetaan talousarviossa
- Oltava määrältään ja käyttötarkoitukseltaan tarkkarajainen
- Oikeus sitoutua on voimassa vain varainhoitovuoden ajan
- Kaikki (maksatus)määrärahat otetaan myöhempisiin talousarvioihin.

Valtuudet YM:n talousarviossa

- Budjettitalouden puolella vain yksi valtuus, enint. 10 milj. euroa, mom. 35.10.63 (luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot)
- Valtion asuntorahastossa pelkästään valtuuksia:
 - Kaikki valtuudet yksivuotisia (myöntöpäätökset tehtävä talousarviovuoden aikana)
 - Ei erillisiä määrärahoja maksatuksiin, maksatukset katetaan asuntorahaston varoista

Talousarvion ulkopuoliset rahastot

- Lailla voidaan säätää valtion rahaston jättämisestä talousarvion ulkopuolelle, jos valtion pysyvän tehtävän hoitaminen sitä välttämättä edellyttää (2/3 enemmistö). (PL 87 §)
- Poikkeuksia talousarvion täydellisyysperiaatteesta, kaventavat eduskunnan budjettivaltaa
- Budjettitalouden vertailuissa tai kokonaisluvuissa ei näy rahastoja.
- Rahastot osa valtiontaloutta ja valtion kassaa.
- YM:n hallinnonalalla kaksi talousarvion ulkopuolista rahastoa:
- Öljysuojarahasto / Ympäristövahinkorahasto v. 2025 alkaen
 - Ympäristövahinkorahaston käytöstä on päätetty lainsäädännössä. Talousarviokäsittelyyn tulee v. 2025 alkaen vain harkinnanvarainen öljyntorjunnan kalustohankintojen avustusmäärä.
- Valtion asuntorahasto
 - Eduskunta päättää talousarvion hyväksymisen yhteydessä rahaston varojen käytöstä (korkotukilainavaltuudet, avustukset, akordit)
 - Esim. korkotuet määräytyvät hyväksytyn lainsäädännön perusteella ja ovat riippuvaisia korkoympäristöstä

Hiilineutraaliutta ja vihreää siirtymää edistävät määrärahat 2024-2027

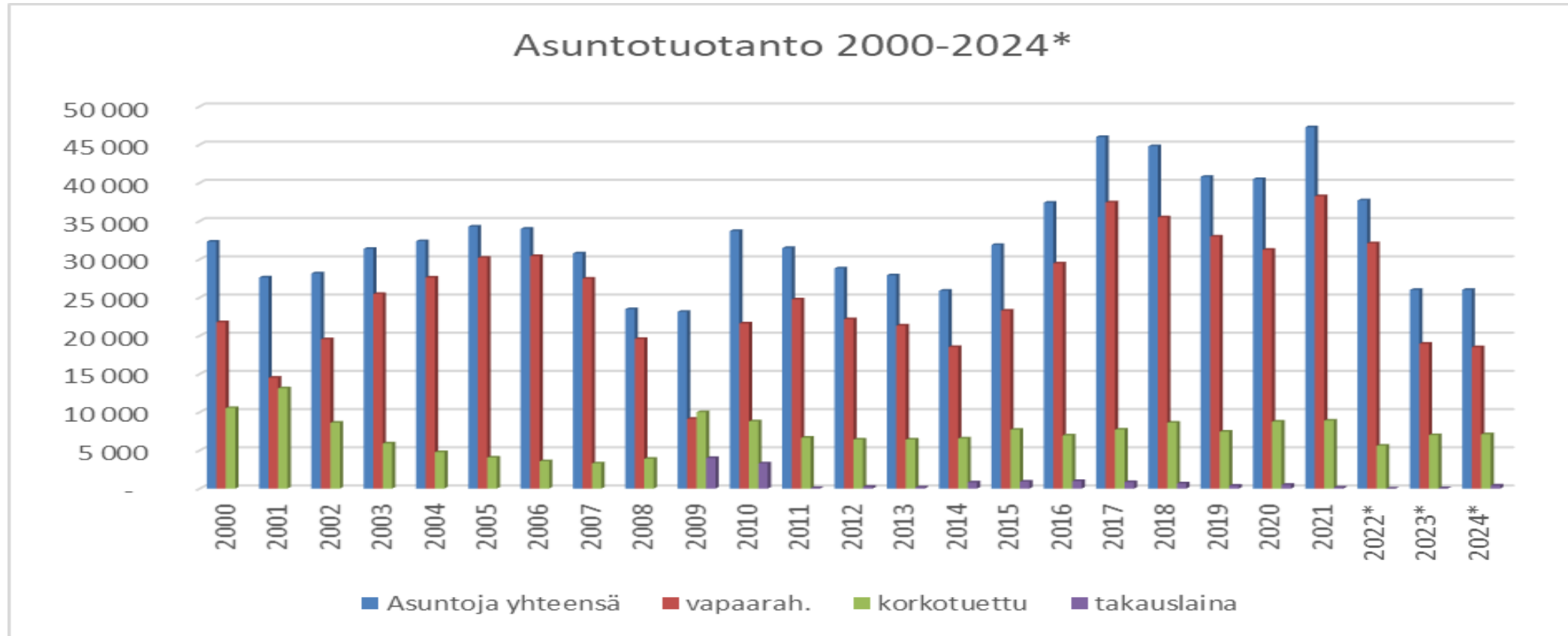
	TA, LTA I, LTAE II	TAE	KEHYS	KEHYS	KEHYS
	2023	2024	2025	2026	2027
HIILINEUTRAALIUTTA JA VIHREÄÄ SIIRTYMÄÄ EDISTÄVÄT MÄÄRÄRAHAT					
Luonnon monimuotoisuus sekä vesien- ja ympäristönsuojelu	193,7	126,4	129,5	131,3	132,6
Uusiutuva energia ja energiatehokkuus	400,5	762,2	622,6	497,7	230,2
Globaali ulottuvuus	380,3	228,0	228,2	221,4	220,5
Tutkimus ja kehittäminen	318,6	300,9	286,4	274,3	272,7
Liikenne	306,4	255,3	219,5	211,6	195,4
Maa- ja metsätalous sekä maankäyttösektori	730,6	637,1	652,3	585,6	543,2
YHTEENSÄ	2 330	2 310	2 138	1 922	1 595

Hiilineutraaliutta ja vihreää siirtymää edistävät määrärahat talousarvioesityksessä 2024 (ks. tarkemmin yleisperustelujen luku 6. Kestävä kehitys)

- Vuonna 2024 yhteensä n. 2,3 mrd. euroa, n. 20 milj. euroa vähemmän kuin 2023 on toinen lisätalousarvioesitys mukaan lukien ehdotettu vastaaviin toimiin.
- Määrärahatasoa alentavat hallitusohjelman mukaiset julkisen talouden sopeutustoimet. Lisäksi vuoden 2023 lopussa päättyy edellisen hallituksen kertaluonteisia toimia (esim. öljylämmityksestä luopumisen avustukset, energia-avustukset, ravinteiden kierrätys osana huoltovarmuutta).
- Varoja korottaa Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman rahoitus, vaikuttaa etenkin energiatukea korottavasti v. 2024.
- Luonnon monimuotoisuus sekä vesien- ja ympäristönsuojelumäärärahat alenevat 67 milj. eurolla johtuen määräaikaisten lisäysten päättymisestä.
- Uusiutuva energia ja energiatehokkuus -kokonaisuuden määrärahat kasvavat 362 milj. eurolla energiatukeen ja uusiutuvan energian tuotantotukien lisääntymisen johdosta.
- Globaali ulottuvuus -teeman määrärahat alenevat 152 milj. eurolla hallitusohjelman säästöjen vuoksi.
- Tutkimukseen ja kehittämiseen kohdennettavat määrärahat alenevat 18 milj. eurolla vuodelle 2023 budjetoituun verrattuna.
- Liikenteen määrärahat alenevat 51 milj. eurolla: kertaluonteisten lisäysten päättyminen (sähköautojen latausinfraverkosto) sekä hallitusohjelman säästöt (esim. joukkoliikenteen ilmastoperusteinen raha).
- Maa- ja metsätalouden sekä maankäyttösektorin menot alenevat 94 milj. eurolla: EU-ohjelmakauden vaihtuminen, siihen liittyvät ajoitusmuutokset sekä kertaluonteisten lisäysten päättyminen.

Asuntorakentamisen tilanne 1/2

VM ennuste
asuinvestoinneista:
2023: -7 %
2024: -4 %

VTT:n tarvearvio: 30-35 000 asuntoa
vuosittain

Asuntoaloitukset:
2023: 18 000-21 600 kpl
2024: 19 500-26 000 kpl
(Lähde: Forecon Oy)

Asuntorakentamisen tilanne, 2/2

- Asuntojen uudisrakentamisen arvioidaan vähenevän selvästi 2023 ja 2024. Uudisasuntorakentamisen osuus koko rakentamisesta 21 % v. 2022.
- Muun rakentamisen tilanne vakaampi, mutta rakentamisen tuotanto supistuu silti 2023.
- Asuntoja rakennettu viime vuosina paljon, enemmän kuin asuntotarvearvioinnin perusteella (suhdanne ollut ylikuumentunut).
- Myös ARA-asuntoja on rakennettu paljon, noin 20 % uudistuotannosta.
- Asuntokaupan vähenemisen ja runsaan tuotannon myötä uusia myymättömiä ja vuokraamattomia vapaarahoitteisia asuntoja on paljon.
- Taustalla korkojen nousu, kotitalouksien reaalisen ostovoiman heikko kehitys ja rakentamisen kustannusten nousu.
- Kaupungistumisen jatkumisen myötä asunnoille on kuitenkin kysyntää jatkossakin.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kiitos!

The background is a solid teal color. It features several thin, white, curved lines that sweep across the frame. One line starts from the left edge and curves downwards towards the bottom right. Another line starts from the bottom left and curves upwards towards the right. A third line starts from the bottom right and curves upwards towards the top right. These lines intersect to form a series of organic, flowing shapes.

Liiteaineistoa

Budjetin valmistelun vaiheet

Animaatio budjetin synnystä:
<https://youtu.be/bLAs3izG0l8>

Joulukuu

- Valtiovarainvaliokunta antaa mietintönsä.
- Budjettiesitys palaa eduskunnan täysistuntoon.
- Eduskunta hyväksyy budjetin.

Marraskuu

- Hallitus antaa budjetin täydentävän esityksen eduskunnalle

Syyskuu (v. 2023: lokakuu)

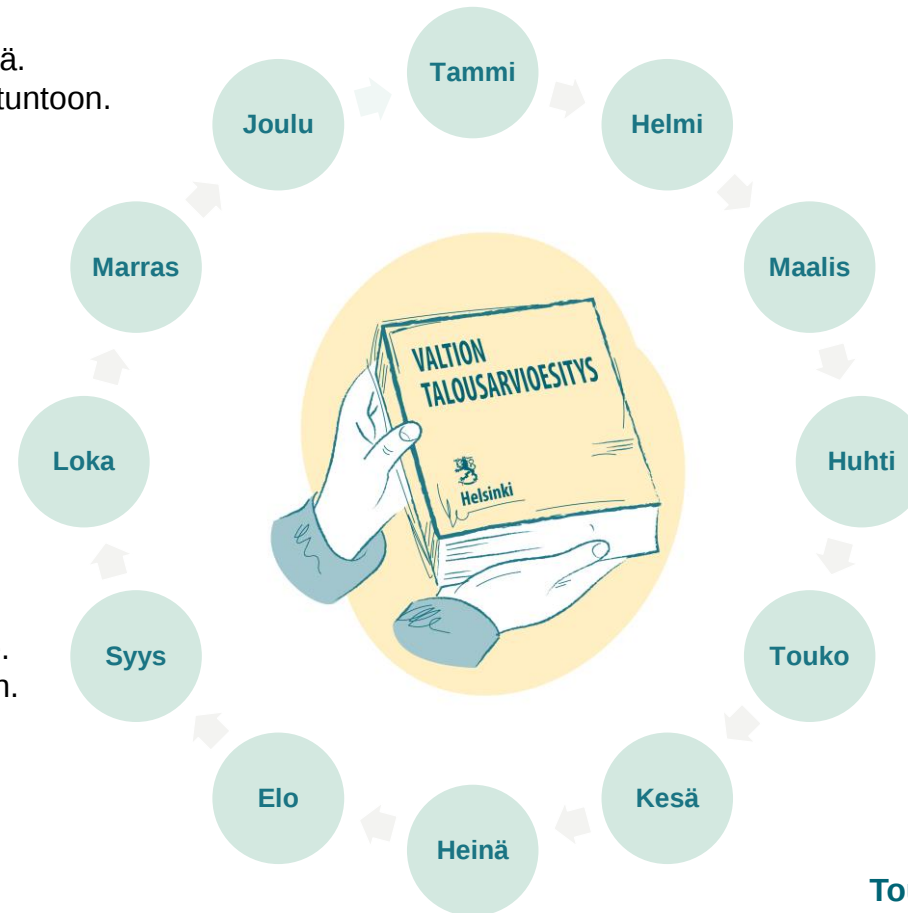
- Hallituksen budjettiesitys julkaistaan.
- Hallitus antaa budjettiesityksen eduskunnalle.
- Budjettiesitys menee valtiovarainvaliokuntaan.

Elo–syyskuu (v. 2023: syyskuu)

Hallitus neuvottelee VM:n ehdotuksen pohjalta budjettiriihessä.

Elokuu

- VM käy omat sisäiset budjettineuvottelunsa.
- VM:n budjettiehdotus julkaistaan.
- VM:n neuvottelut jokaisen ministeriön kanssa.

Helmi–toukokuu

Ministeriöt ja virastot valmistelevat budjettiehdotuksiaan.

Huhtikuu

Julkisen talouden suunnitelma valmistuu.

Toukokuu (v. 2023 myöhemmin)

- Ministeriöiden hallinnonalojen budjettiehdotukset VM:ään

Touko–kesäkuu (v. 2023 myöhemmin)

VM:n virkamiehet käsittelevät ministeriöiden hallinnonalojen budjettiehdotuksia.

Määrärahalajin valintaperiaatteet

- Arviomäärärahoina budjetoidaan mm.
 - lakisääteiset menot (esim. tulonsiirrot)
 - muuhun velvoittavaan sitoumukseen perustuvat menot, jos eduskunnalla ei talousarviosta päättäessään ole harkintavaltaa menon määrän eikä maksatusajankohdan suhteen
 - erityisesti eduskunnan muun aiemman suostumuksen (kuin lain) perusteella maksettavaksi tulevat menot; esim. valtiontakauksen tai -takuun perusteella maksettavaksi tulevat menot
 - valtuuden käytöstä aiheutuvat menot
- Siirtomäärärahoina budjetoidaan mm.
 - virastojen ja laitosten toimintamenot
 - hankinnat ja investoinnit, jos niitä ei ole budjetoitu valtuuden ja arviomäärärahan yhdistelmänä
 - harkinnanvaraiset siirtomenot kuten valtionavustukset
- Kiinteitä määrärahoja on käytännössä vähän, vaikka se on määrärahan perustyyppi
- Huom! Jos arviomäärärahamomentille halutaan yhdistää harkinnanvaraisia menoja, niiden määrä on rajattava eduskunnan päättämänä ”enintään” -eränä. Muutoin vain hallinnollisessa menettelyssä tapahtuva arviomäärärahan ylitys voisi ulottua koskemaan harkinnanvaraisia menoja. Tämä loukkaisi eduskunnan budjettivaltaa.

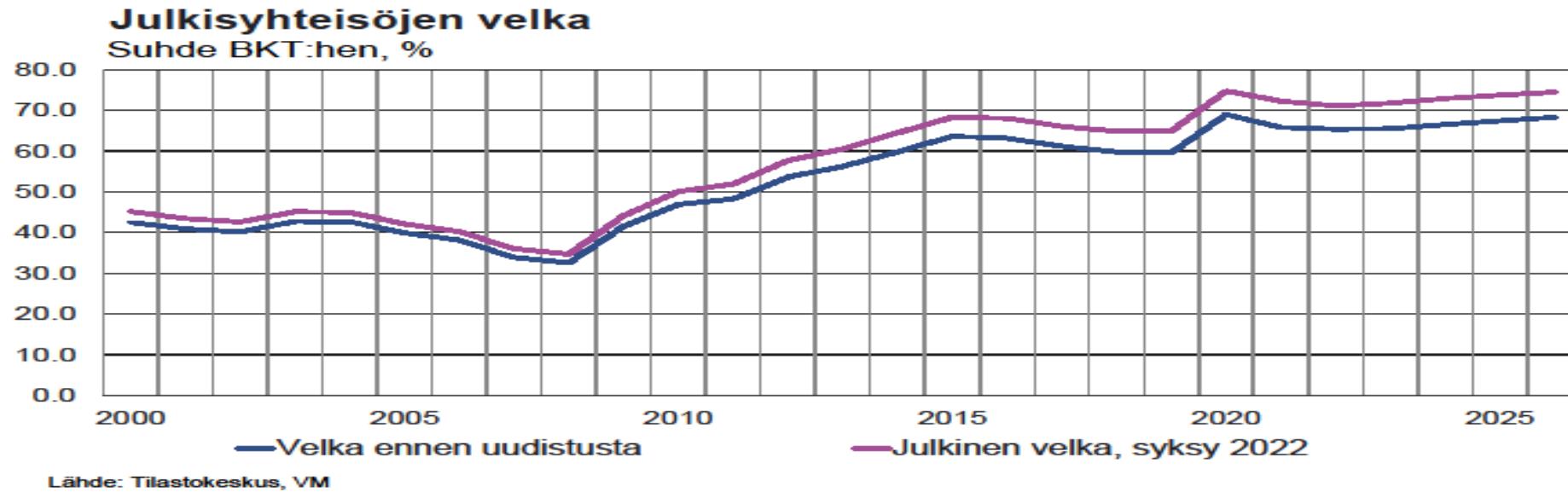
Momenttitunnukset (1/2)

- Kulutusmenot 01–29, joista
 - toimintamenot 01–14 (vakiosisältöinen momentti)
 - eläkkeet 15–17
 - puolustusmateriaali 18–19
 - muut kulutusmenot 20–28
 - arvonlisäveromenot 29 (vakiosisältöinen momentti)
- Siirtomenot 30–69, joista
 - kuntasektori 30–39
 - elinkeinoelämä 40–49
 - kotitaloudet ja yleishyödylliset 50–59
 - rahastosiirot + kela 60
 - EU:n rahastot, valtion vastinrah. ym. 61–65
 - Siirrot EU:lle ja ulkomaille 66–69

Momenttitunnukset (2/2)

- Sijoitusmenot 70–89, joista
 - kaluston hankinta 70–73 (70 on vakiosisältöinen momentti)
 - talonrakennukset 74–75 (vakiosisältöinen momentti)
 - maa-alueet, rakennukset ja kiinteistöt 76 (vakiosisältöinen momentti)
 - maa- ja vesirakennukset 77–79 (vakiosisältöinen momentti)
 - myönnettävät lainat 80–86
 - muut finanssisijoitukset 87–89
- Muut menot 90–99, joista
 - valtionvelan korot 90–92
 - valtionvelan nettokuoletukset ja velanhallinta 93–94
 - muut ja erittelemättömät menot 95–99

Korkotukilainat lasketaan osaksi julkisyhteisöjen velkaa

V. 2021 noin 6 %:n
eli 15 mrd:n lisäys
julkiseen velkaan

Tietolähteitä

- Julkaisut ja verkkopalvelut:
 - <https://tutkibudjettia.fi> = visualisoitu versio budjetista
 - <https://budjetti.vm.fi> = budjettiesitykset sähköisessä muodossa
 - Budjettikatsaus = tiivis kuvaus valtion budjetin keskeisistä teemoista, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi>
 - Tietoa budjetista: <https://vm.fi/valtion-budjetti>
 - Budjettivalmistelun aikataulut: <https://vm.fi/kehys-ja-budjettivalmistelun-aikataulut>
 - Valtioneuvoston koostesivut: <https://valtioneuvosto.fi/budjetti-2023>

